Yearbook 2009 International Labour Movement

Évkönyv 2009 A nemzetközi munkásmozgalom történetéből

XXXV. évfolyam

Jemnitz János: Fejtő Ferencről egyéni hangon

Marx halálának 125. évfordulójára (II): Artner Annamária, Emilio Gianni, Robert Jevzerov

Tanulmányok:
Hart, Richard: A grenadai forradalom
Hudson, Kate: A világkormány mozgalom
Simor András: Kuba és Latin-Amerika
1909: A svéd általánossztrájk
A Blair-korszak vége
A francia és az olasz baloldal 2007-ben

Események:
Parsons, Steve: Választások Svédországban 2007

Életutak: Applegarth, Bizcarrondo, Fourniére, Gaitskell, Galbraith, Johnstone, Mowlam, Schlesinger Jr., Tasca

Könyvismertetések, beszámolók

International Suplement

Peter Konok: The 43rd Linz Conference of ITH
Transnational Networks of Labour
Eric Hobsbawm and Jacques Attali about Karl Marx
Emilio Gianni: The Diffusion of Marxism in Italy 1848 to 1926
Steve Parsons: The Swedish General Election
Comedy of Equivocations of Parliamentary Cretinism – Lotta Comunista

Magyar Lajos Alapítvány

A NEMZETKÖZI MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETÉBŐL

ARCHIVIO
Emilio
Gianni

Évkönyv • 2009
XXXV. évfolyam

Magyar Lajos Alapítvány
2008

Szerkesztőbizottság

Artner Annamária
Bebesi György
Harsányi Iván szerkesztő
Havas Péter
Horváth Jenő
Jemnitz János szerkesztő
Juhász József
Moharos Éva
J. Nagy László
Niederhauser Emil
Székely Gábor szerkesztő
Szőke Károly
Vadász Sándor

E kötetünk a
Munkásmozgalom-történészek Nemzetközi Egyesülete,
a Károlyi Mihály Társaság,
a Lukács György Alapítvány,
a Politikatörténeti Alapítvány
és a Vas- és Fémmunkások Szakszervezetének
támogatásával jelent meg.

Dieser Band erscheint mit der Unterstützung
der Internationalen Tagung der Historiker der Arbeiterwegung (ITH),
der I.G. Metall Ungarn,
der Georg Lukacs Stiftung
und der Gesellschaft Michael Karolyi

Az Évkönyv 2004., 2005., 2006., 2007., 2008. és 2009. számának teljes szövege olvasható / You can find the whole text of Yearbooks 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 and 2009: **http: //www.magyarlajos.fw.hu**

ISSN 0 133476 X
© Harsányi Iván, Jemnitz János, Székely Gábor
(4546)
Nyomás: Robinco Kft. F. v.: Kecskeméthy Péter.

Az Évkönyv nemzetközi tanácsadó testülete:

Agosti, Aldo (Torino)
Avineri, Shlomo (Jeruzsálem)
Buschak, Willy (Brüsszel)
Callesen, Gerd (Bécs)
Chakravarti, Sudeshna (Calcutta)
Degen, Bernhard (Basel)
Elorza, Antonio (Madrid)
Garscha, Winfried (Bécs)
Gianni, Emilio (Genova)
Grass, Martin (Stockholm)
Jazsborovszkaja, Inessza (Moszkva)
Halstead, John (Sheffield)
Hudson, Kate (London)
Iszlamov, Tofik (Moszkva)
Jevzerov, Robert (Moszkva)
Johnstone, Monty (London)
Kircheisen, Inge (Halle/Saale)
King, Francis (Norfolk, Anglia)
Konrad, Helmut (Graz)
Maderthaner, Wolfgang (Bécs)
Mészáros, István (Rochester)
Miller, Susanne (Bonn)
Monty Johnstone
Morgan, Kevin (Manchester)
Narihiko, Ito (Tokio)
Panaccione, Andrea (Milano)
Parsons, Steve (Sonderborg, Dánia)
Pelz, William, A. (Chicago)
Rojahn, Jörgen (Amszterdam)
Schwarzmantel, John (Leeds)
Skrzypczak, Henryk (Berlin)
Šolle, Zdenek (Prága)
Studer, Brigitte (Lausanne)
Sumrikova, Ljudmila (Dnyepropetrovszk)
Sylvers, Malcolm (Velence)
Tych, Feliks (Varsó)
Vuilleumier, Marc (Genf)
Weill, Claudie (Párizs)
Wolikow, Serge (Párizs)
Young, James D. (Stirling)

Farkas, Péter (2002): A globalizáció és fenyegetései. A világgazdaság és a gazdaságelméletek zavarai. Aula Kiadó, Budapest.

IMF (1997): World Economic Outlook. Globalization. Opportunities and Challenges, Washington D.C., May

Marx, Kal (1867): A tőke I-III. (MEM 23-25.), Budapest, 1978.

Milanovic, Branko (1999): True World Income Distribution, 1988 and 1993: First Calculations, Based on Household Surveys Alone. Washington, D.C.: World Bank, 1999.

Ravallion, Martin (2004): Pessimistic on Poverty? The Economist, April 7th 2004.

Sala-i-Martin, Xavier (2002/a): The Disturbing „Rise" of Global Income Inequality. First Draft: August2001 March 12, 2002 http://www.columbia.edu/~xs23/papers/GlobalIncomelnequality.htm (utolsó letöltés: 2006-09-11)

Sala-i-Martin, Xavier (2002/b): The World Distribution of Income (estimated from Individual Country Distribution). April 17. 2002. http://www.columbia.edu/~xs23/papers/World Distribution.htm (utolsó letöltés: 2006-09-12)

Stanford, Lawrence - Watson, Debra (2003): Bush administration lengthens workday for US truck drivers 9 August 2003 http://www.wsws.org/articles/2003/aug2003/trrck-a09 prn.shtml (utolsó letöltés: 2006-09.12)

Survey of Current Business, US Department of Commerce különböző számai http://www.bls.gov

UN (1999): World Economic and Social Survey 1999

US Census Bureau. Historical Poverty Tables. Table különböző oldalak http://www.census.gov

Vandemoortele, Jan (2002): Are we really reducing global poverty? UNDP Bureau for Development Policy, New York, July 2002.

http://www.undp.org/poverty/publications.htm (utolsó letöltés 2006-08-08)

Vandemoortele, Jan (2003): Progress on MDGs: Presentation by Jan Vandemoortele, chairman of the UNDG working group on MDGs. February 14th 2003, New York http://www.un.int/belgium/MDGSeminarVandemoortele.html (utolsó letöltés 2006-09-12

Wolff, Edward (2001): The Rich Get Richer: And Why the Poor Don't

http://www.prospect.org/print/V12/3/wolff-e.html (utolsó letöltés 2009-09-11)

***

EMILIO GIANNI

A marxizmus elterjedése Olaszországban (1848–1926) II.

A cikk első részét lásd az Évkönyv 2008. évi kötetében

„Az elmondottak azt jelzik, hogy mind Marx, mind Lassalle saját területeiknek szakértői voltak". (La Plebe, Milano, 1878). Ezek voltak ennek a csoportnak az elméleti alapjai. Ezek az alapok elég gyengék voltak és nem voltak túlságosan eredetiek. Pontosan ezen okok miatt távolodott el Engels a La Plebe-től és a La Plebe a marxizmustól. Ha Bignaminak az volt az érde-

me, hogy e csoportosulást eltávolította az anarchizmustól, csatlakoztatta az evolucionalista szocializmushoz, és ezzel nagyon fontos alapot teremtett a munkásmozgalom ill. a munkásközpontú (labourista) mozgalom számára, ugyanakkor nem csatlakozott a marxista felfogáshoz és irányzathoz. Ez a nemzedék nem volt képes arra, hogy magáévá tegye Engels stratégiai tanításait, és ez a csoport foglya maradt annak a Marx előtti szocialista felfogásnak, amely egyúttal a szekták továbbélését is eredeztette - ez a korszak igazán a Párizsi Kommünnel ért véget. Az 1870-es évek azért is fontosak, mert Marx „A tőke" című munkájának első olasz részközlése ekkor jelent meg. Megjegyzendő, hogy a munka létéről már néhány évvel korábban is tudtak.

A TŐKE ÉS ANNAK ELSŐ OLASZ RÖVIDÍTETT KIADÁSAI

Olaszországban a Tőke sikeres elterjedéséhez sokféle csoport járult hozzá: mind az anarchisták, mind az akadémikus körök. Más országokban is megtörtént, hogy Marx és Engels írásainak terjedésében kezdetben az anarchisták játszottak szerepet. Ez volt a helyzet a Tőke esetében is, miként így történt ez a Kommunista Kiáltvánnyal is.[8] A Tőke Előszavának 1867. évi megjelenése szintén nekik köszönhető: a Bakunyin[9] által szellemileg befolyásolt nápolyi anarchista csoportosulás 1867 októberében jelentette meg.

A Tőke első rövidített kiadásai szintén ehhez a csoportosuláshoz kapcsolódnak. Az anarchisták, többek között Covelli és Cafiero[10] voltak azok, aki ezeket a munkákat elvégezték. Cafiero esetében meg kell jegyezni (akinek egyébként tragikus módon ért véget az élete), hogy ő volt az, aki még 1871-72-ben, majd 1874-ben tanulmányt közölt Marxról. Cafierónak köszönhetjük az első komoly rövidített kiadását a Tőkének. Annak ellenére, hogy 1872-ben Cafiero szakított Marx-al és Engels-el, és csatlakozott az anarchistákhoz, a két német gondolkodót ezek után is nagyra tartotta. Az 1877. áprilisi felkelési kísérlet után Cafierót egy évre börtönbe vetették. A börtönben töltött idő alatt tanulmányozhatta a Tőke szövegét, amelyet James Guillaume[11] juttatott el hozzá francia fordításban. Cafierónak ezt a rövidített változata 1879 tavaszán lett kész, amelyet azután Bignami 1879 nyarán tett közzé a Biblioteca Socialista-ban. Ez a rövidített kiadás (ame-

[8] Erre vonatkozólag lásd Gianni írásának első részét.

[9] Bakunyin életútját lásd Évkönyv 1975/76. Bakunyin olaszországi éveinek és befolyásának nagy történeti irodalma van.

[10] Cafiero életútját lásd Évkönyv 1996.

[11] Guilleume életútját lásd Évkönyv 1994.

lyet Marxhoz is eljuttattak), a későbbiekben valóságos bestseller lett és az 1920-as évekig még számos újrakiadást ért meg. Marx Tőkéjét mindenütt utalásszerűen megemlítették, hivatkoztak rá, de nagyon kevesen olvasták annak teljes szövegét. Népszerűvé válásához azonban e rövidített kiadások járultak jócskán hozzá.

Cafiero említett rövidített kiadása mellett volt még ebben az időben három más rövidített kiadás is. Az egyik Gabriel Déville-é[12]. Déville rövidített „Tőkéje" 1873-ban jelent meg Párizsban, amely azután tíz évvel később jelent meg olasz nyelven is, feltüntetve, hogy a rövidítést Déville hajtotta végre.

Ugyanekkor, még az 1860-as években néhány nagyon fontos reflexió jelent meg Olaszországban a marxi írásokról. Ezek részben kapcsolódtak az I. Internacionáléhoz, illetőleg ahhoz, ahogy az Internacionálé eljuttatott Olaszországba is fontos dokumentumokat. Ezek csak töredékes közlések voltak, főként ha figyelembe vesszük a későbbi, sokkal bővebb és teljesebb kiadásokat.

AZ INTERNACIONÁLÉ ÉVEI OLASZORSZÁGBAN

Ez a korszak a Párizsi Kommünnel kezdődik, és az Internacionáléhoz kapcsolódó két olasz szekció felbomlásával végződik. Az olasz csoportosulások, amelyek az anarchista irányzathoz tartoztak, a következő néven szerepeltek: Federazione Italiana dell'Associazione dei Lavoratori (FIAIL), amely 1872-ben alakult és 1878-ig élt. Hamarosan ehhez a csoportosuláshoz csatlakozott Andrea Costa[13]. A másik irányzat, az evolúciós szocialista csoportosulás 1876-ban alakult meg, és a csoport 1880-ig működött. Megjegyzendő, hogy ez a csoportosulás kezdetben Milánóban vetette meg a lábát. Ez a csoportosulás vetette meg azután az olasz labourizmus alapjait, amelyből azután megszületett a Partito Operaio Italiano (POI) (az Olasz Munkáspárt)[14]. Ebbe később beolvadt az 1880-ban feloszló evolúciós szocialista csoportosulás.

Ezek voltak azok az évek, amikor Marx és Engels írásai valóban kezdtek elterjedni Olaszországban, ehhez jócskán hozzájárult a Párizsi Kommün hatása. A Kommün Olaszországban is valóságos vízválasztó volt. Minthogy Mazzini szembefordult a Kommünnel, ez erősen kihatott arra, hogy míg korábban a polgári demokratikus irányzat jó ideig befolyása alatt tartotta a

[12] Déville munkásságához lásd Marx, Engels és Lafargue levelezését. (Marx nem volt elragadtatva Déville rövidített kiadásától.)

[13] Costa életútját lásd Évkönyv 2004.

[14] Az Olasz Munkáspárt megalakulásáról lásd Évkönyv 1982.

munkásmozgalmat, ennek most vége szakadt. A Kommün olyan jelenség volt, amely mindenki számára kényszerhelyzetet hozott, nevezetesen, hogy a Kommün oldalára állnak vagy szembefordulnak vele. Minthogy az Internacionálé a Kommün oldalára állt és támogatást nyújtott annak, így az Internacionáléval kapcsolatban is ugyanilyen kényszerhelyzet állt elő. Így azután az Internacionálé dokumentumai egyre sűrűbben jelentek meg az olasz sajtóban.

A reflexiókat illetően két nagyobb korszakot lehet megkülönböztetni: az első 1872-ig tart, a második az ezt követő korszakot öleli fel 1877-ig. Ezek egybeesnek Engels közvetlen olaszországi tevékenységével, minthogy Engels volt az Internacionálé londoni Főtanácsának olaszországi levelező titkára. Az olasz sajtótermékek száma mintegy néhány tucatra tehető, amelyek ebben a vonatkozásban számításba veendők. E sajtótermékek politikai felfogásukat illetően nagyon különbözőek voltak, és szemben az 1860-as évekkel nemcsak egyetlen városban jelentek meg, hanem szinte az egész olasz félszigetre kiterjedtek.

Ám e reflexiók zöme, illetőleg a publikált dokumentumoké az említett első korszakban, 1871-72-ben jelentek meg. Ugyancsak az 1870-es években jelentek meg Olaszországban először könyv- vagy pamfletformában Marx és Engels írásai - ám ugyanezekben az években kerültek közlésre bővebb idézetek formájában Marx és Engels írásai más olasz szerzők munkáiban mint hivatkozások. Az Alapító Üzenetet azonban az anarchista irányzathoz tartozó orgánumok is sűrű közreadták, amelyhez az anarchisták mindig hozzáfűzték a maguk véleményét, illetőleg saját szervezetei szabályzatát. A marxi írások egyúttal elmélyítették a szakadást az olaszországi anarchisták és az evolúciós szocialisták között, és ez a fenti szakadás, miként azt Roberto Michels hangsúlyozta, „előfeltételét képezte a szocialista tudás"[15] későbbi elterjedésének és megerősödésének. Ezekben az években még Engels direkt intervenciói, amelyeket mint olaszországi levelező titkár kezdeményezett, sem hatottak igazán úgy, hogy az anarchista irányzat megerősödését visszájára tudták volna fordítani.

1871 és 1872 első hónapjai között Marx és Engels többször személyesen is interveniált az olaszországi csoportosulások belső vitáiban. E viták részben az anarchistákkal, részben a Mazzini megszemélyesítette polgári demokratikus irányzattal szemben folytak. E viták során Marx és Engels olyan személyiségekre támaszkodhatott, mint Bignami[16] Lodiban és Cafiero Nápolyban - Cafiero esetében ez a támogatás csak 1872-ig tartott,

[15] Roberto Michels: Storia del marxismo in Italia, Roma, 1909.

[16] Enrico Bignami a korábbi évtizedekben garibaldista-mazzinista volt, később vált szocialistává. A La Plebe alapítója és szerkesztője (1868-1884).

amíg Cafiero véglegesen nem csatlakozott az anarchista irányzathoz. A *La Plebe* című orgánum volt az, amelyben Engels egyedül tudta megjelentetni írásait, amíg a lap egyáltalán megjelent. Engels kapcsolata a *La Plebe*-vel 1871 nyarára-őszére nyúlik vissza, de a levelezés köztük csak 1872 áprilisában jelent meg. Engels „londoni levelei" (Lettere londinesi) 1872 decemberéig jelentek meg - mindössze nyolc levél. Engelsnek ezek a levelei nagyon fontosak voltak az olasz munkás- és szocialista mozgalom számára, valósággal olyan szerepet játszottak, mint Engels „Anti-Dühring" könyve a német munkásmozgalom számára. Engels kritikus sorai élesen bírálták azokat, akik meg akarták „reformálni" a szocializmust. Engelsnek e sorai azt a szemléletet ostorozták, amely e korszakban az anarchisták révén lett uralkodóvá, és a bakunyini nézeteket terjesztette, amelyben elvegyültek a szubjektivizmus, az utópoanarchizmus, avoluntarizmus és a „garibaldizmus", amelyeket mind a Risorgimento éveiből örököltek meg. Engelsnek a *La Plebeben* megjelent „levelei" jelentősen hozzájárultak, hogy Olaszországban azután a modern osztályszervezetek is létrejöhettek. A marxi-engelsi szellemi befolyás terjedését szolgálta, hogy a következő évben megjelent Marx „A tekintélyről", illetve „Politikai közömbösség" c. cikke a *La Plebe* almanachjában.[17]

A marxi és engelsi munkák megjelentetése nagyon fontos volt az olasz szocialista gondolkodás számára, de Engels mégis jól látta, hogy ezek az első kísérletek az olasz mozgalom befolyásolására nem jártak sikerrel. Működtek ugyan Olaszországban más internacionalista csoportosulások is, amelyek a *La Plebe*-től függetlenül is tevékenykedtek, de igazán csak később lett hatásuk. Engels maga megszakította a kapcsolatát a *La Plebe*-vel 1872-ben, és ezt a munkakapcsolatot csak 1877-ben újította meg.

***

[17] Marx írásáról lásd MEM 18.köt. 290-293. ill. uo. 284-289. old.